

وحدت و یکدلی مسلمانان در نگاه مقام معظم رهبری (دام ظلّه)

عبدالرحیم اباذری

چکیده

بر اثر پیروزی انقلاب اسلامی ایران، فروپاشی ابرقدرت شرق و موج بیداری اسلامی در کشورهای عربی، گرایش به فرهنگ و اندیشه اسلامی در جهان غرب نیز فراگیر شده و تفکر سیاسی و اجتماعی اسلام، بسیاری از اندیشمندان و مردم آمریکا و اروپا را جذب خود کرده است. در چنین شرایطی، غرب برای پیشگیری اثر نفوذ اسلام در جامعه خود و در راستای کاستن از قدرت روزافزون کشورهای اسلامی، به ایجاد تفرقه در میان مسلمانان و تأسیس فرقه‌های افراطی چون: وهابیت، طالبان، القاعده، سلفی‌ها و ... کرده است.

در چنین موقعیتی، حفظ وحدت و هم‌گرایی میان پیروان مذاهب اسلامی، مهم‌ترین وظیفه همه مسلمانان است. این نوشتار، ضمن توصیف وضعیت جهان کنونی، دیدگاه‌های مقام معظم رهبری را در خصوص ضرورت وحدت و همدلی میان همه مذاهب اسلامی، در ده محور اصلی بازگو کرده است.

واژگان کلیدی: مقام معظم رهبری، وحدت و همدلی، مذاهب اسلامی، تفرقه.

اوضاع و شرایط جهانی

جهان امروز با این گستره جغرافیایی، به واسطه وسایل ارتباط جمعی مانند: ماهواره، اینترنت و غیره، به یک دهکده کوچک تبدیل شده و کشورهای اسلامی در یکی از محله‌های آن واقع شده‌اند و این حقیقتی غیر قابل انکار است. به جرئت می‌توان گفت که انتقال اخبار و اطلاعات در دنیای امروز، از انتقال آن در یک روستای کوچک به مراتب سریع‌تر و دقیق‌تر انجام می‌گیرد.

پس از پیروزی انقلاب اسلامی در ایران، موج اسلام‌گرایی، به‌ویژه گرایش به فرهنگ و تفکر سیاسی شیعی فراگیر و جهانی شده است. در واقع باید گفت که جوانان مسلمان و حتی غیر مسلمان، بدون این که خود خبر داشته باشند، از فرهنگ و تفکر شیعی تأثیر پذیرفته‌اند. این گرایش، به‌ویژه در کشور لبنان و سوریه نمود بیشتری دارد. بیداری اسلامی در کشورهای عربی نیز از جهاتی نشان از این تأثیرپذیری دارد و نباید آن را امری کوچک انگاشت. آن‌گاه که با پیروزی انقلاب اسلامی، نظام دو قطبی شرق و غرب از هم گسست و چند سال بعد، اردوگاه شرق به کلی از هم فروپاشید، دنیای غرب نیز در موضع انفعالی قرار گرفت؛ چنان‌که هر چه زمان می‌گذرد، نشانه‌های ضعف و اضمحلال آن بیشتر آشکار می‌شود.

از سوی دیگر به همان اندازه که اردوگاه غرب در حال فرو ریختن است، نظام و انقلاب اسلامی به سمت شکوفایی و بالندگی بوده و پیوسته در میان ملت‌ها محبوب می‌شود. این که

نمایندگان شش کشور و شش قدرت آمریکایی و اروپایی در ژنو به مذاکره با ایران تن می‌دهند، خود دلیل بر این مدعاست.

اینک غرب برای پیش‌گیری از فروپاشی خود، به ترفندهای گوناگونی پناه می‌برد که از جمله مهم‌ترین آنها، تأسیس و پشتیبانی گروه‌ها و فرقه‌های افراطی مثل: وهابیت، طالبان، القاعده، سلفی‌ها و... است که بدین طریق دامنه اختلاف، آتش درگیری و کشتار در میان مسلمانان را شعله‌ور ساخته و امت اسلامی را پراکنده و در مقابل هم قرار دهد.

یکی از مهم‌ترین اهداف شوم آنها نفوذ به کشور عراق و ایجاد اختلاف و درگیری و ناامنی در سرزمین علوی و حسینی است. فرقه ساختگی وهابیت که جنایات و کشتار فجیع در عتبات عالیات را از دو قرن پیش در سابقه خود دارد، اکنون نیز اگر فرصت و قدرت به چنگ آورد، همان جنایات را تکرار خواهد کرد؛ چنان که در سوریه می‌کنند.

حال در چنین موقعیتی وظیفه مردم و خواص در برابر این پدیده شوم چیست؟ حفظ وحدت و همگرایی در میان پیروان مذاهب اسلامی به خصوص برادران شیعه و سنی، مهم‌ترین وظیفه همه دلسوزان اسلام و مسلمین است. در این نوشتار، دیدگاه‌های مقام معظم رهبری حضرت آیت‌الله العظمی خامنه‌ای (مدظله العالی) درباره این موضوع را بازگویی و منعکس کرده‌ایم:

اینک غرب برای پیش‌گیری از فروپاشی خود، به ترفندهای گوناگونی پناه می‌برد که از جمله مهم‌ترین آنها، تأسیس گروه‌ها و فرقه‌های افراطی مثل: وهابیت، طالبان، القاعده، سلفی‌ها و... است که بدین طریق دامنه اختلاف، آتش درگیری و کشتار در میان مسلمانان را شعله‌ور ساخته و امت اسلامی را پراکنده و در مقابل هم قرار دهد.

۱. معنای وحدت اسلامی

مقصود این نیست که مذاهب، در یک مذهب حل شوند. برخی برای این که اتحاد مسلمین را تحصیل نمایند، مذاهب را نفی می‌کنند. نفی مذاهب، مشکلی را حل نمی‌کند؛ اثبات مذاهب مشکلات را حل می‌کند. همین مذاهبی که هستند، هر کدام در منطقه‌ای که خودشان امور خودشان را انجام دهند، اما روابطشان را با یکدیگر حسنه کنند.^۱

ما وقتی به وحدت دعوت می‌کنیم، مقصود ما این نیست که فرق اسلامی - اعم از شیعه و سنی - یا فرقی که داخل تشیع و تسنن هستند، موظف و مجبورند که از عقیده خود دست بردارند و به عقیده سومی یا به عقیده طرف مقابل گرایش پیدا کنند. این چیزی است که به تحقیق و تفحص و مطالعه هر کسی وابسته است و بین و بین الله تکلیف اوست. بحث ما این نیست. بحث ما این است که می‌خواهیم به همه مسلمانان - از شیعه و سنی - بگوییم و تذکر بدهیم که شما یک نقاط مشترک و یک نقاط اختلاف و افتراق دارید... حرف ما در هفته وحدت و به عنوان پیام وحدت این است که مسلمانان بایند با هم متحد بشوند و با یکدیگر دشمنی نکنند. محور هم کتاب خدا و سنت نبی اکرم و شریعت اسلامی باشد. این حرف بدی نیست. این حرف حقی است که هر عاقل بی‌غرض و منصفی، آن را قبول خواهد کرد.^۲

۲. اهمیت وحدت و همدلی

من از قدیم این اعتقاد و تفکر را داشتم و دارم و آن را یک مسئله استراتژیک می‌دانم؛ یک مسئله تاکتیکی و مصلحتی هم نیست که حالا بگوییم مصلحت ما ایجاد می‌کند که با مسلمین غیر شیعه ارتباط داشته باشیم. مسلمانان به تدریج این اختلافات مذهبی و طایفه‌ای را کم کنند و از بین ببرند؛ چون در خدمت دشمن است. ما با این انگیزه صحیح، مسئله وحدت مسلمین را در جمهوری اسلامی، یک مسئله اساسی قرار داده‌ایم.^۳

دشمن در مقابل حرکت عظیم اسلامی احساس ضعف می‌کند؛ لذا به انواع جنگ‌های روانی، تهاجمات گوناگون، ترساندن ملت‌ها و کشورهای مسلمان از یکدیگر و تبلیغات علیه یکدیگر متوسل می‌شود. راه این است که دنیای اسلام وحدت خود را حفظ کند. من بار دیگر برای صدمین بار، هزارمین بار، از زبان ملت ایران خطاب به همه برادران مسلمان در اکناف عالم عرض می‌کنم اتحاد خودتان را حفظ کنید. مبادا باز یچه دست دشمنان مشترکی

بشود که به عنوان قومیت عرب و عجم، به عنوان مذهب شیعه و سنی، به عناوین گوناگون دیگر می‌خواهند بین شما اختلاف بیاندازند.^۴

امروز دنیای اسلام بیش از همه به اتحاد و یکدلی و تمسک به قرآن نیازمند است. از سویی ظرفیت‌های جهان اسلام برای توسعه و عزت و اقتدار، امروز بیش از گذشته آشکار شده و بازیابی مجدد و عظمت امت اسلامی، امروز در سراسر جهان اسلام، انگیزه و فراست جوانان و فرزنانگان شده است.^۵

۳. امت اسلامی، قربانی توطئه‌ها و تفرقه‌ها

تفرقه و ستیزه‌جویی میان بخش‌های امت مسلمان، بیماری خطرناکی است که باید با همه توان به درمان آن پرداخت. دشمنان ما از دیرباز در این عرصه نیز به تلاش گسترده و بی‌وقفه دست زده‌اند و امروزه که بیداری اسلامی، آنان را وحشت‌زده کرده است، تلاش خود را شدت بخشیده‌اند.^۶

سیاستمداران استعمارگر به خوبی می‌دانستند که اگر هویت یکپارچه جهان اسلام شکل بگیرد، راه بر سیطره سیاسی و اقتصادی آن بسته خواهد شد، پس در تلاشی همه‌سویه و بلندمدت، به اختلافات در میان مسلمانان دامن زدند و زیر چتر این سیاست خبیثانه، از غفلت توده‌های مردم و سست‌عنصری زمامداران سیاسی و فرهنگی بهره‌برداری کردند و کار خود را در تسلط بر کشورهای اسلامی پیش بردند.^۷

امروز سرویس‌های جاسوسی امریکا و انگلیس در

دشمن در مقابل حرکت عظیم
اسلامی احساس ضعف می‌کند؛
لذا به انواع جنگ‌های روانی،
تهاجمات گوناگون، ترساندن
ملت‌ها و کشورهای مسلمان
از ی‌کدی‌گر و تبلیغات علی‌ه
ی‌کدی‌گر متوسل می‌شود.

عراق، لبنان، در کشورهایی از افریقا و در جاهای دیگری که بتوانند، با همه قوا در حال پراکندن و ویروس اختلاف مذهبی اند. اجتماع حج باید ما را در برابر این بیماری مهلک مصون سازی کند و آیه شریفه ﴿وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ وَاصْبِرُوا إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ﴾ را پیوسته در برابر چشم ما قرار دهد.^۸

نمی‌خواهیم بگویم اختلافات شیعه و سنی همیشه مربوط به استعمار بوده، نه؛ احساسات خودشان هم دخیل بوده. بعضی از جهالت‌ها، بعضی از تعصب‌ها، بعضی از احساسات، بعضی از کج‌فهمی‌ها دخالت داشتند؛ لیکن وقتی استعمار وارد شده، از این سلاح حداکثر استفاده را کرد... در این کار، انگلیسی‌ها از بقیه دشمنان استعماری، متبحرترند. در ایران، ترکیه و کشورهای عربی و در شبه‌قاره هند، این‌ها سال‌ها زندگی کرده‌اند و با رموز آشنا هستند که چگونه می‌شود سنی را علیه شیعه و شیعه را علیه سنی تحریک کرد؟^۹

۴. کج‌سلیقگی‌ها و کج‌فهمی‌ها، عامل نفوذ دشمنان

چند سال قبل از این، در منطقه کردی، یک عالم روشن‌بین در نماز جمعه سخنرانی کرد؛ گمانم قسم خورد - این جور به ذهنم است، چون سال‌ها گذشته است - گفت: والله آن کسانی که می‌آیند، پیش شیعه، بغض و کینه سنی را در دل او وارد می‌کنند و می‌روند پیش سنی، بغض و کینه شیعه را در دل او وارد می‌کنند، این‌ها نه شیعه هستند و نه سنی. نه شیعه را دوست دارند، نه سنی را دوست دارند؛ با اسلام دشمنند. البته نمی‌دانند؛ خیلی‌هایشان نمی‌فهمند.^{۱۰} ما که مسلمان هستیم، باید حواسمان جمع باشد. ما باید بفهمیم که پول نفت فلان کشوری که به نوکری آمریکا و غرب در میان ملت‌های مسلمان شناخته شده و روسیاه است و به استکبار وابستگی دارد، اگر صرف انتشار کتابی در رد تشیع شد، محض رضای خدا و علاقه به تسنن نیست و غرض خبیثی را دنبال می‌کند. عکس قضیه هم صادق است. اگر دیدیم عواملی در جامعه شیعی، مشغول تحریک و برانگیختن حساسیت نسبت به برادران اهل سنت یا مقدسات آن‌ها هستند، اگر حمل بر کج‌سلیقگی و بدفهمی نکنیم، باید بدانیم که قطعا دست دشمن است. دشمن از کج‌سلیقه نیز بیشترین استفاده را می‌کند.^{۱۱}

خیلی مراقب باشید که نفوذی‌های دشمن، پرچم‌های اختلاف را بلند نکنند. هر پرچم اختلافی که بلند شد، شما آن را متهم کنید که نفوذی دشمن است؛ هر چند خودش نداند.^{۱۲}

برای هر فرقه‌ای بهانه‌ای درست می‌کنند. ساده‌ترین و فریب‌خورترین افراد را در هر فرقه‌ای پیدا می‌کنند و چیزی در دهانش می‌گذارند تا برود آنچه را که او می‌خواهد، برایشان تکرار کند. همه باید مراقب باشند.^{۱۳}

۴. با هم مهربان باشیم

به شما جوانان هم می‌گویم: بدانید آن کسانی که شیعه را علیه سنی و سنی را علیه شیعه تحریک می‌کنند، نه شیعه را دوست دارند و نه سنی را؛ با اصل اسلام دشمنند. ﴿رحماء بینهم﴾ یعنی برادران مسلمان، بین خود رحیم و مهربان باشند. دشمن از هر دو طرف تلاش می‌کند. از یک طرف غالی‌گری و ناصبی‌گری را ترویج می‌کند و شیعه را در چشم دشمن سنی، دشمن حقیقی معرفی می‌کند. بعضی از متحجرین دینی هم متأسفانه باور می‌کنند. از سوی دیگر شیعه را به اهانت به مقدسات و ارزش‌های سنی وادار می‌کنند. توطئه دشمن آن است که این دو مکتب را در مقابل هم قرار دهد.^{۱۴}

ما به همه می‌گوییم که احترام یکدیگر را حفظ بکنند و به عقاید و مقدسات هم اهانت نکنند. اگر کسی به بهانه عقیده بخواهد به مقدسات دیگران اهانت بکند، از نظر ما به هیچ وجه قابل دفاع نیست. محبت، طرفینی است. بایستی همه با هم کمک کنند تا محبت به وجود آید و دشمن نتواند سوء استفاده بکند. دشمنی که نه با شیعه رابطه خوبی دارد و نه با سنی، بلکه با اصل اسلام مخالف است و نسبت به آن کینه می‌ورزد.^{۱۵}

◆ برای هر فرقه‌ای بهانه‌ای درست می‌کنند. ساده‌ترین و فریب‌خورترین افراد را در هر فرقه‌ای پیدا می‌کنند و چیزی در دهانش می‌گذارند تا برود آنچه را که او می‌خواهد، برایشان تکرار کند. همه بایند مراقب باشند.

فرمان ﴿رحماء بینهم﴾ در قرآن به معنی ریشه کنی این

ستیزه‌گری‌هاست. شما در این روزهای پرشکوه و در مناسک گوناگون حج، مسلمانان را از همه جا و از مذاهب گوناگون می‌بینید که گرد یک خانه می‌گردند؛ به سوی یک کعبه نماز می‌گزارند؛ نماد شیطان رجیم را با هم سنگباران می‌کنند؛ در نماد قربانی کردن تمنیات و هوس‌های نفسانی، به یک گونه رفتار می‌کنند؛ در میعاد عرفات و مشعر در کنار یکدیگر به تضرع می‌پردازند... مذاهب اسلامی در اصلی‌ترین و بیشترین فرائض و احکام و عقائد، به همین اندازه به یکدیگر نزدیکند. با این حال، چرا باید تعصب‌ها و پیش‌داوری‌ها میان آنان آتش افروزی کند و دست خیانتکار دشمن به این آتش خانمان‌سوز دامن بزند.^{۱۶}

۵. به اختلافات دامن نزنید

امروز اختلافات را نباید زنده کرد؛ نباید برجسته کرد؛ نباید فرق اسلامی، مقدسات یکدیگر را - که نقطه حساسیت‌زای هر فرقه‌ای همان بخش مقدساتش است - مورد اهانت قرار بدهند. روی نقاط حساس یکدیگر انگشت گذاشتن و فشار آوردن، معلوم است تحریک کننده است. این به اختلاف دنیای اسلام منتهی می‌شود. این اختلاف نباید باشد؛ حرف ما این است.^{۱۷}

من خودم در نماز جمعه راجع به جنگ صفین و سایر جنگ‌های امیرالمؤمنین صحبت می‌کنم، اما اهانت نمی‌کنم. تاریخ‌گویی یک حرف است، اهانت، حرف دیگری است. تاریخ بیست‌وسه ساله بعد از رحلت پیامبر تا خلافت امیرالمؤمنین، یک تاریخ قابل بررسی است؛ باید بررسی شود، اما در آن اهانت و جسارت به خلفا به هیچ وجه نباید باشد.^{۱۸}

تفرقه و ستیزه‌جویی میان بخش‌های امت مسلمان، بیماری خطرناکی است که باید با همه توان به درمان آن پرداخت. دشمنان ما از دیرباز در این عرصه نیز به تلاش گسترده و بی‌وقفه دست زده‌اند و امروزه که بیداری اسلامی، آنان را وحشت‌زده کرده است، تلاش خود را شدت بخشیده‌اند. همه سخن دلسوزان آن است که تفاوت‌ها نباید به تضاد تبدیل شود و چندگونه‌گی نباید به ستیزه‌گری بیانجامد.^{۱۹}

در بعضی از کشورهای اسلامی، مثل ریگ پول می‌ریزند برای این که در بین سنی‌ها اجتماع ضد شیعه درست کنند. این از این طرف. از آن طرف هم به یک‌گونه به اصطلاح شیعی پول می‌دهند که در تلویزیون به نام شیعه، امّ المؤمنین عایشه را متهم کند؛ قذف کند؛

اهانت کند. روش‌ها این‌هاست... از کارهای اینها گول نخوریم. اختلاف برای آنها بیشترین و بزرگ‌ترین نعمت است.^{۲۰}

۶. نگاه به گذشته، اشتباه است

اگر بخواهیم احساس برادری کنیم، اگر به گذشته برگردیم، دعواست. این قدر بحث و تکذیب و تغلیظ و درگیری و خون‌ریزی و این‌طور چیزها اتفاق افتاده که اگر نگاهی به گذشته بکنیم، باز دعوا خواهد شد.^{۲۱}

اگر کسی مخلصاً لله احساس می‌کند که باید امروز بین برادران، برادری واقعی و عملی باشد، باید کوشش کند که گذشته را به یادها نیاورد؛ والا او می‌رود کتاب «احقاق الحق» را می‌آورد و به رخ این می‌کشد و این هم می‌رود کتاب «تحفه اثنا عشریه» را می‌آورد و به رخ آن می‌کشد. هر دو هم به قدر کافی کتاب پراز طعن و دفع علیه همدیگر نوشته‌اند. اگر ما بخواهیم گذشته را مطرح کنیم، نمی‌شود به وحدت رسید. باید نگاه کنیم بگویم گذشته، گذشته است «رحم الله معشر الماضین». کاری به کار آن‌ها نداریم. اگر آن‌ها هر کاری کرده‌اند، ما امروز می‌خواهیم تکلیف خودمان را - بینی و بین الله - نگاه کنیم؛ بینی و بین الله امروز ما باید با همدیگر توحید کلمه و رفاقت و برادری داشته باشیم. اگر بخواهیم این را عمل بکنیم، باید از گذشته صرف نظر کنیم.^{۲۲}

سال‌ها پیش از انقلاب که با بعضی از برادران اهل سنت صحبت می‌کردم، به آن‌ها می‌گفتم که اگر ما بخواهیم وحدت اسلامی تحقق پیدا کند، باید خودمان را از گذشته جدا و قیچی کنیم.^{۲۳}

همیشه عقیده من بر این بود که امروز شیعه و سنی باید اختلافات دیرین خود را در تعامل روزمره خودشان کنار بگذارند؛ جنگ و دعوا را کنار بگذارند و مشترکات خود را بچسبند... امروز هم عقیده‌ام همین است.^{۲۴}

۷. تأسی به سیره اهل بیت علیهم‌السلام

این قدر ما در روایات، در ثواب شرکت در نماز جماعت اهل سنت در زمان ائمه علیهم‌السلام داریم که روایت دارد که در مسجد الحرام پشت سر این‌ها نماز بخوانید؛ مثل این که پشت سر پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم نماز خوانده‌اید. این معنایش چیست؟ معلوم است امام صادق علیه‌السلام نماز آن امام

جماعت را با نماز پیامبر مقایسه نمی‌کند. مقایسه با نماز یک پیرو خودش هم نمی‌کند؛ اما می‌گوید پشت سر او نماز بخوانید؛ این یعنی چه؟ این نمایش وحدت است. عملاً وحدت را نشان بدهید.^{۲۵}

۸. از امام امت یاد بگیریم

روی همین فکر بود که امام بزرگوار ما (که رضوان خدا بر او باد) آن مرد بیدار، آگاه، به همه ماها، همه حاجی‌های ایرانی، توصیه کرد که در نماز جماعت‌ها در مسجدالحرام، در مسجد النبی شرکت کنید.^{۲۶}

امام بزرگوار ما که منادی اتحاد بین مسلمین بود، از همه این‌هایی که مدعی‌اند، ولایتش و اعتقادش و ارادتش و عشقش به ائمه علیهم‌السلام بیشتر بود. او بهتر می‌فهمید ولایت را، یا فلان آدم عامی که حالا به اسم ولایت کارهای خلاف می‌کند، حرف‌های بی‌ربط می‌زند در مجالس عام و خاص؟^{۲۷}

۹. ثمرات وحدت و یکدلی

مسلمانان برای این که بتوانند مسائل خود را به صورت جدی با جهان‌خواران حل کنند، باید خود را به مرز قدرت بزرگ جهانی برسانند و این جز با همکاری و همدلی و اتحاد کشورهای اسلامی به دست نخواهد آمد. این وصیت فراموش نشدنی امام خمینی عظیم است.^{۲۸}

اگر میان ملت‌های مسلمان و میان فرقه‌های اسلامی و اقوام مسلمان با یکدیگر محبت و حسن ظن و همدلی، جای بدگمانی و بدبینی را که خواسته دشمنان است، بگیرد، بخش اعظم توطئه و تدبیر بدخواهان را خنثی خواهد کرد و نقشه‌های شوم آنان را برای سیطره روزافزون بر امت اسلامی عقیم خواهد ساخت.^{۲۹}

این که امام بزرگوار توانست اسلام را عزیز کند، به برکت ایجاد احساس وحدت در بین مسلمین بود. مسلمان در اقصی نقاط عالم، به نام امام حرکت می‌کرد؛ فکر نمی‌کرد که «مذهب من چیست؟» من سنی‌ام، او شیعه است؛ او سنی است و من شیعه‌ام.^{۳۰}

اگر امروز مسلمانان جهان و ملت‌های کشورهای اسلامی، شعار ولایت اسلامی سر دهند، بسیاری از راه‌های نرفته و گره‌های ناگشوده امت اسلامی باز خواهد شد و مشکلات

کشورهای اسلامی به حل نزدیک خواهد شد.^{۳۱}
 باید به وحدت جهانی اسلام توجه بیشتری شود. آن
 حصن و حصار مستحکمی که اگر تشکیل بشود، هیچ
 قدرتی نمی تواند به حریم کشورها و ملت های اسلامی
 دست درازی کند.^{۳۳}

پی نوشت ها

۱. تاریخ ۱۳۷۶/۵/۱، بیانات در دیدار با مهمانان کنفرانس وحدت اسلامی.
۲. تاریخ ۱۳۶۸/۷/۱۹، بیانات در دیدار با اқشار مختلف مردم به مناسبت هفته وحدت.
۳. تاریخ ۱۳۶۹/۱/۲۶.
۴. تاریخ ۱۳۸۷/۷/۱۰.
۵. تاریخ ۱۳۸۳/۱۰/۲۹، پیام به کنگره عظیم حج.
۶. تاریخ ۱۳۸۶/۹/۲۷.
۷. تاریخ ۱۳۸۵/۱۰/۸.
۸. همان.
۹. تاریخ ۱۳۸۵/۱۰/۲۵، در دیدار با شرکت کنندگان همایش بزرگداشت ابن میثم بحرانی.
۱۰. تاریخ ۱۳۸۸/۲/۲۲، در جمع مردم کردستان، میدان آزادی سنندج.
۱۱. تاریخ ۱۳۶۸/۷/۵، در جمع مردم استان های خراسان، اصفهان و تهران.
۱۲. تاریخ ۱۳۶۸/۴/۱۳، در جمع مردم استان های کردستان، کرمانشاه و آذربایجان غربی.
۱۳. تاریخ ۱۳۷۵/۵/۱۳، در جمع مهمانان کنفرانس وحدت اسلامی.
۱۴. تاریخ ۱۳۷۴/۲/۱۴.

◆
 اگر می ان ملت های مسلمان
 و می ان فرقه های اسلامی و
 اقوام مسلمان با ی کدی گر
 محبت و حسن ظن و همدلی،
 جای بدگمانی و بدبینی را که
 خواسته دشمنان است، بگی رد،
 بخش اعظم توطئه و تدبیر
 بدخواهان را خنثی خواهد
 کرد و نقشه های شوم آنان را
 برای سی طره روزافزون بر امت
 اسلامی عقی م خواهد ساخت.

۱۵. تاریخ ۱۳۶۸/۷/۱۹، در دیدار با اقشار مختلف مردم به مناسبت هفته وحدت.
۱۶. تاریخ ۱۳۸۶/۹/۲۷، پیام به مناسبت کنگره جهانی حج.
۱۷. تاریخ ۱۳۶۸/۱۰/۸.
۱۸. تاریخ ۱۳۷۰/۱۲/۱۳.
۱۹. تاریخ ۱۳۷۶/۹/۲۷.
۲۰. تاریخ ۱۳۹۰/۷/۲۰، در جمع علمای شیعه و سنی استان کرمانشاه.
۲۱. تاریخ ۱۳۶۸/۱۰/۵، در دیدار با ائمه جمعه و روحانیون اهل سنت.
۲۲. همان.
۲۳. همان و ۱۳۷۹/۱/۶ در اجتماع زائران حرم امام رضا علیه السلام.
۲۴. تاریخ ۱۳۷۹/۱/۶، مشهد مقدس در اجتماع زائران حضرت رضا علیه السلام.
۲۵. تاریخ ۱۳۸۸/۸/۴، در جمع کارگزاران و دست اندرکاران حج.
۲۶. همان.
۲۷. تاریخ ۱۳۸۶/۴/۱۴، در دیدار با مداحان و ذاکران به مناسبت میلاد حضرت فاطمه زهرا علیها السلام.
۲۸. تاریخ ۱۳۹۰/۸/۱۴.
۲۹. تاریخ ۱۳۷۳/۱/۳۱.
۳۰. تاریخ ۱۳۷۲/۶/۱۴، در دیدار با مسؤولان و مردم به مناسبت میلاد پیامبر و امام صادق علیه السلام.
۳۱. تاریخ ۱۳۷۹/۱/۶.
۳۲. تاریخ ۱۳۶۹/۷/۱۱ در دیدار با آزادگان و اقشار مختلف و مردم.